

R O Z P R A V Y

Č. 2

Prosinec 1974

"Kdykoli jsme zvítězili, dalo se to
pokaždé více převahou ducha nežli
mocí fyzickou". /F. Palacký/

František Branislav:

V á n o č n í

Zvonily zvony. Touhy probouzely:
za rodnou krajinou se rozběhnout.
Bez lásky nejsme. Nejsme bez touhy.
Zahlédnout stromy cestou u strouhy!
Za rodnou krajinou se rozběhnout,
domova teplo bychom vdechnout chtěli.

Vrátit se domů zasněženou strání,
kde šípků planou rudé plamínky,
kam mrazy sezvou ptáky hladové.
Přiblíž nám prchavé dny, domove!
Na chvíli rozehřej nám housle vzpomínky,
dej vločkám sněhu roztát v teplé dlani!

Osetá pole lehnou v tiché sněhy,
tvář dětskou vyhledáváš nad studnou.
Nad rodnou krajinou zvoň, zvone, zvoň!
Vrátit se domů jednou alespoň!
Ať srdce láskou nikdy nezchudnou,
ať mají tolik síly, tolik něhy.

Vánoční rozprava s lidmi dobré vůle.

Jen málokteré období roku dokáže tolik rozjitřit a poznamenat
citové sféry člověka jako vánoce. V jejich tajemné poesii zní
po celý život kouzelná píseň štátného dětství, v reminiscencích
nezapomenutelných dojmů se rok co rok vrací okamžiky, pod jejichž
dotekem lidská duše jímne a cudně, bez ostychu přijímá nové vz-
něty.

České vánoce! Kolik je v těchto slovech poesie, radosti a štěs-
tí! Kolik vzpomínek! Není snad v Čechách umělce, který by ales-
poň jednou nezkusil zachytit trvale prchavé okamžiky a kouzlo vá-
nočních svátků.

Zasněžená krajina, jesličky, koledníci, rozzařený vánoční stro-
mek s prskavkami, kapr na černo, vůně purpury a vosku, šťastné
dětské oči!

Dech se až tají!

Psal se rok 1350. A dodnes se vracíme k tomuto skvostu. Známe
jej jako dílo Mistra vyšebrodského, jako výtvarný zázrak, jako
svědectví jedné epochy, která poznamenala nejen dějiny výtvar-
ného umění, ale i dějiny celého našeho národa.

Dech se až tají!

Slova se dožadují mlčení, modravé dálky zlátnou. To pro tu na-
ději, kterou nese lidstvo od své kolébky a kterou předává z po-
kolení na pokolení - Pokoj lidem dobré vůle!

Naslouchající vánočním koledám a pastorelám, mším a hudebním legendám, neuvědomujeme si ani, kdy a odkud se tento drahocenný národní poklad zrodil. Žádný národ snad nemá skladbu obdobného druhu, která by o vánocích tak působivě ladila s duchem svátků Kristova zrození, jako je Česká mše vánoční "Hej mistře!" rožmitálského kantora Jana Jakuba Ryby. I Slovensko má "svého Rybu". Stal se jím barokní skladatel Edmund Pascha svou Vánoční mší F dur, dílem nesmírně svérázným a ve své podstatě hluboce spojeným s prvky slovenské lidové hudby a poesie.

Věru, hodně se změnilo v naší vlasti od dob našeho mládí! Zvony již nesvolávají lid na půlnoční. Půlnoční jsou zakázány. Není již vidět stovky rozžatých "kráčejších luceren", jež směřovaly na venkově k chrámu Páně z různých přifařených vsí a vísek. Nezní již v našich kostelech Rybova Vánoční mše! I její koncertní provozování v kostelích je zakázáno! Jen toho pravého třeboňského kapra si naši lidé mohou dopřát! I jesličky již mizí z domácností, v nichž i o Štědrém večeru se mluví šeptem, aby nepovolaný neslyšel.....

My dnes však nežijeme v rodné vlasti. Jsouce od ní vzdálení tisíce mil prožíváme tyto kouzlem opředené svátky v zemi cizí, za zcela jiných podmínek, na něž jsme nebyli doma zvyklí. Prožíváme je však svobodně! A tato svoboda, již je nám až dosud dopřáváno, nás zavazuje. Je to závazek k naší vlasti, kde bezpráví se stalo právem a násilí spravedlností. Je to závazek k lidu doma, který výhodám dopřávané svobody postrádá, neboť zvíře a rozvrát, přestala a moc nad právem, to je dnes zákoník v kdysi demokratickém Masarykově Československu.

Většina z nás odcházela z domova s těmi nejjasnějšími úmysly pomáhat v exilu své porobené vlasti, pomáhat jejímu lidu setřást okovy, jimiž je poután, s úmysly vrátit své zemi ztracenou svobodu. Oheň našich srdcí často jako by ven vytékal a málo v hlubině nitra se obracel. Bohu buď žalováno! Slabý David se nebál postavit se na odpor obru Goliášovi a zvítězil! Tento biblický příběh by nám měl být názorným příkladem toho, že i zdánlivě nepřemožitelný může být přemožen. Záleží na nás všech, záleží na naší dobré vůli, na naší snaze a na naší svornosti. Poučme se z historie o legendárních prutech knížete Svatopluka! Netříštíme svoje síly a schopnosti! Naše cesty mohou být rozličné, mluvě slovy Kollárovými, všechny však musí vést bezpodmínečně k cíli jednomu - k porážce komunismu, k porážce Goliáše, jenž dnes ohrožuje celý svět, a k nastolení nového spravedlivého řádu, řádu demokratického a sociálně na daleko vyšší úrovni, než-li byly řády dosavadní.

Vzpomeňme obětí našich legionářů, vzpomeňme těch, kteří padli v obou světových válkách, vzpomeňme odboje zahraničního i domácího, nezapomeňme obětí, jichž si vyžádala nacistická okupace a jichž si dodnes vyžádá komunistický režim v naší vlasti. Vzpomeňme veliké oběti Jana Palacha! Nepřítakávejme svou nerozhodností k morálnímu úpadku dnešního světa, z něhož vymizel smysl pro poctivost a čestnost. Nesmí nás odradit že proradnost dostoupila svého vrcholu v tom, že nepřítelé se dnes objímají, aby svým objetím zradili ideály, za něž dosud bojovali, nesmí nás odradit, že demokracie selhávají - tot vše důsledek toho, že jsou od základy zrazovány zásady, jež nám byly od malička vštěpovány v paměť.

Až se budete dívat na Betlém Alšův či Ladův a budete na něm číst nápis: Sláva na výsosti Bohu - a na zemi pokoj lidem dobré vůle! uvědomte si, že tohoto pokoje nebude dosaženo do té doby, dokud nebudou námi všemi a všemi národy dodržovány zásadní principy etické mravnosti, dokud nebude na světě panovat příkaz lásky k bližnímu tak, jak nám jej zanechal Kristus, jehož narození právě oslavujeme.

A zatroubí-li vám pastýř pod okny vánoční krmác, tak jak ji troubíval doma, až vám vhrknou slzy do očí nad radostí vašich dětí z příchodu Jezulátka, uvědomte si, že tisíce lidí na světě není tak šťastných jako vy!

Staročeský novoroční vinš:

Zdař vám Pán Bůh, milí pání,
šťěstí, zdraví, požehnání,
všecko jiné dobré k tomu
vždycky přebývej v tomto domě!

Nejprv, pane hospodáři,
ať se volí, ovce daří,
co jste prodali z stodoly,
dejte groš dva do toboj!

Ten rok velmi šťastný bude,
obrodí se vám cibule,
křen, mrkev i sladké zelí,
řepa, ředkev s petrželí;
obrodí se vám pšenice,
ječmen, žito i jařice,
naplní se vám stodola,
zaraďuje se tobola.

Proto nás tu nezdržujte,
spěšně váček rozvazujte!
A již písničku zavírám,
poberu se od vás jinam!

Mistr vyšebrodského oltáře:
N a r o z e n í P á m ě

Tímto dílem, pozůstávajícím z devíti desek, které kdysi tvořily hlavní oltář cisterciáckého kláštera ve Vyšším Brodě, začínají dějiny našeho gotického malířství a současně je to jedna z našich nejstarších deskových maleb vůbec. Oltář vznikl těsně kolem roku 1350 a souvisí s malířským stylem české školy. Jistě vznikl v Praze, protože sem se hlásí i jiná díla s vyšebrodským oltářem příbuzná. Nástěnné malby objevené před pár léty v sakristii kostela sv. Tomáše na Malé Straně, které jsou po slohové stránce stylu vyšebrodského oltáře velmi podobné, také dokazují, že centrum tohoto stylu byla Praha. Obrazy ukazují výjevy ze života Krista. Scéna Kristova narození převyšuje scény ostatní svým na tehdejší dobu monumentálním pojetím. Zaujme zde úsilí o zeživotnění tradičního výjevu a pokus překročit dosavadní zvyklosti zpodobování tohoto starého námětu. Tak zcela neobvyklé jsou zde postavy muže a ženy připravující pro narození Ježíška lázeň a stejně tak novými se jeví zvířata v pravé horní části obrazu. Jejich idylické podání svědčí o umění malíře, který se odvážil tuto danou látku zpracovat zcela svým vlastním způsobem. Zajímá nás také postava klečícího muže v pravém dolním rohu. Je to někdo z Rožmberků, nejpravděpodobněji Oldřich, který v roce 1348 věnoval klášteru větší částku peněz a vznikla proto domněnka, že tím je přesně datován vznik těchto obrazů, že se jedná o peníze, za něž byl oltář pořízen. Zařazení do poloviny 14. století je spolehlivěji opřeno o slohový rozbor a souvislosti díla s příbuznými pracemi. Oltář byl chován od nepaměti ve Vyšším Brodě a od 18. století byl umístěn v klášterním muzeu. V roce 1938 předalo jej vedení kláštera státní obrazárně v Praze, aby jej ještě s jinými díly zachránilo před odvláčením hitlerovskými vojsky. V roce 1940 musely být

však obrazy vráceny a klášter byl za tento vlastenecký čin potrestán likvidací. Všichni jeho členové byli odvezeni do koncentračních táborů. Těchto devět tabulí bylo předáno Hitlerovi a včleněno do jeho soukromé obrazárny v Linci. Odtud byly ve značně poškozeném stavu vráce 1946 do Prahy. Byl celých deset let s velikou důkladností restaurován a je to jeden z největších skvostů nejen naší gotické malby, ale gotického umění vůbec.

J.Š.Baar: J i t ř i m v K l e n ě í .

/Úryvek z Paní komisarky - chodského obrázku z doby předbřeznové/

"Hej mistře! Vstaň bystře! Vzhlédni na jasnost, nebes švarnost! Krásu uhlídáš v tento noční čas. Hvězdy jsou dnes krásnější, obloha jest jasnější, měsíc krásně plápolá, svítí ním sad, stodo-la. Denice již vychází, z hájů zůve zvěř, štěbetáním přelíbezným ptáčeků zvučí keř." Český, česky zpívá Hadan Krutina! Každému slovu posluchači rozumněji, žádná latina, ale sladká řeč mateřská velebně se ozývá nad hlavami osadníků a z kůru letí přímo k oltáři Božímu... Hadan dozpíval a housličky s violou i basou, flé-ta s klarinetem, lesní roh s fagotem se rozehrály a varhany si blaženě pobručovaly, že to zní krásněji než "štěbetání přelíbezných ptáčeků". Do bílého rána by poslouchali tu rajskou musiku. Ale kouzelník opět švihl svojí hůlkou a všechno se naráz mění. Ptáčekové tichnou, jako by se báli, lístky na keři přestávají šelestit, bublavý potůček zmlkl, měsíček zašel, hvězdy pobledly, jenom basa bručí a s ní se ptá přísně Mikulášovic Honzík: "Nununu! Proč mi nedáš v spaní pokoje? Proč mě lekáš? Řekni, copak je? Po celý den jsem v práci byl, až do potu se lopotil, takže se nemohu ani hnout. A tu, když si mám odpočinout, ty mně nedáš spáti. Řekni, řekni, copak medle to má znamenati?" Ještě chvílku bručí basa, bručí pedály varhan, ustrašeně poslouchají teď velcí i malí, co se z toho vyklube... Ale mládenec Jindřich teď bere sám do ruky své drahé housličky, za krček je bere, ke krku pod bradu si je tiskne, smyčcem je pohlází, prsty je na strunách polechtává a housličky se rozesmály takovým dětským, blaženým smíchem, šťastným a nakažlivým, že mu podléhá kdekdo. Krutina se nemůže opanovat a hned volá: "Slyším za horou tam zvuk jak zefíru jemný hluk!" Také Mikuláš zapomíná rychle na všecku únavu a ptá se zvědavě: "Co jest to za libé hraní, nebeský zpěv a plesání?" Již se zdá, že jím na tu otázku nikdo neodpoví. Jedna dvě vteřiny hlubokého ticha minou, na kůru jako by všechno oněmělo, dole jako by všichni zkaneněli. Ječíný mládenec Jindřich mává smyčcem, tiše počítá pauzu: "Jedna - dvě," a jak šeptl "tři" taktak že mu stačil čas nasadit housle, a už se ozval sladký zpěv sopránu a altů: "Vstaňte rychle, pastýřové! Zanechte buď, sprostáčekové, vyveďte svá stáda ven a ženě je na Betlém." A v tu chvíli se stal zázrak. I Faster u oltáře i osadníci v lodi chrámové přivřeli oči, nadpozemská blaženost je všecky objala, pochopili, že to nezpívá ani Mikulášovic Honzík s Krutinovic Hadanem, ani Královic Hanýžka s Klikovic Martínkem a jinými školáčky, ale že tam na kůru probouzejí andělé Boží betlémské pastýře. Pan administrátor u oltáře zazpíval ještě jásavě "Gloria in excelsis Deo" a náboženská hra nerušeně pokračovala v druhém jednání.

Rozpravy vydává nepravdělné Společenství nového řádu, 4/520
Drummond Street, Carlton, Vic. 3053, Australia.
/ Předseda: Dr. Š. Hofírek, jednatel: Dr. Z. Horný /.